

Navn:

Fødselsdato:

Skole:

Tårnby Gymnasium

Fag:

Større skriftlig opgave, Større skr. opg

(6770--Gym bekend,)

Dato for prøveafleggelse:

26-03-2021

SSO – Enevældens afslutning i Danmark

Billede 1: Den grundlovgivende forsamling der vedtog Junigrundloven, som Frederik 7. derefter underskrev d. 5. juni 1849. Maleri af Constantin Hansen. Fra Danmarkshistorien.

Skrevet af

Vejledningslærer:

Opgaveformulering:

Redegør kort de historiske begivenheder der førte til enevældens afskaffelse i Danmark.

Analysér hvilke argumenter der blev fremført imod enevælden og hvilke ønsker der var til en ny styreform med inddragelse af selvvalgte kilder samt vedlagte bilag 1.

Diskutér hvilke demokratiske begrænsninger Junigrundloven fra 1849 indeholdte og hvilke konsekvenser disse begrænsninger fik for den politiske situation i resten af 1800-tallet.

Resume:

I denne opgave var formålet at redegøre for enevældens afskaffelse i Danmark, ved at kigge nærmere på historiske begivenheder. I opgaven kommer jeg ind på diverse begivenheder, som englandskrigene, statsbankerotten, Slesvig-krigene og junigrundloven. På daværende tid, var der opstået en del kritik mod enevælden, og juristen og politikeren Orla Lehmann er en af dem der har udtalt sig mest, derfor analysere jeg hans falstertale samt casinomødet og til sidst afslutter analysen med petitionen til kongen. Jeg afslutter opgaven med en diskussion, hvor jeg kommer, nærmere ind på junigrundloven og dens begrænsninger, samt konsekvenser i de efterfølgende år i slutningen af 1800-tallet.

Indholdsfortegnelse

Resume:.....	2
Indledning:	4
Redegørelse af historiske begivenheder der førte til enevældens afskaffelse i Danmark.....	4
<i>Englandskrigene:</i>	4
Slesvig-krigene:	6
Junigrundloven:.....	6
Analyse af ”Falstertalen”	7
Analyse af ”Casinomødet” og efterfølgende	11
<i>Analyse af petitionen:</i>	11
Diskussion af junigrundloven, dens begrænsninger og konsekvenser efterfølgende	13
Konklusion:.....	16
Litteraturliste:.....	18
Bilag 1: Borgerrepræsentation, Københavns: ”Petition til Frederik 7. fra borgerrepræsentationen 20. marts 1848.....	20
Bilag 2: Orla Lehmann - Falstertalen 30. januar 1841.....	21

Indledning:

Jeg vil i denne opgave undersøge optakten i det første demokratiske skridt der er blevet taget i Danmark og efterfølgerne heraf. Danmark var et enevældigt monarki indtil midten af 1800-tallet, hvorefter den første grundlov, junigrundloven blev vedtaget i 1849. Dette emne er særligt interessant, da demokratiet ikke altid har været forgivet, derfor har jeg valgt at skrive den her opgave om enevældens fald og de begivenheder der optrappede dette. Efterfølgende har jeg analyseret Orla Lehmanns Falstertale, der især var startskuddet på et fælles engagement for en fri forfatning. Dernæst vil jeg analysere casinomødet og resultatet af denne petition til kongen, der er den afsluttende dråbe til enevældens fald. Jeg vil afslutte min opgave ved at diskutere junigrundlovens demokratiske begrænsninger samt konsekvenserne for dette i dansk politik, i resten af 1800-tallet.

Redegørelse af historiske begivenheder der førte til enevældens afskaffelse i Danmark

Englandskrigene:

Før 1800-tallet var Danmark en stor forenet nation sammen med Norge. De førte sammen en neutralitetspolitik som sørgede for, at når der var krig i andre lande, holdt det danske rige sig udenfor og tjente penge samtidig. Da de andre stater var i krig, kunne deres handelsskibe ikke sejle på verdenshavene, da risikoen for at blive erobret af fjenden var betydelig. Dermed kunne de danske og norske handelsskibe sejle frit i alle farvande, da det ikke var tilladt at angribe skibe fra neutrale nationer. På den måde, førte Danmark en stabil politik, der både førte til tryghed i landet samt en profitabel økonomi. I 1789 gjorde franskmændene oprør mod kongens og adelens undertrykkelse, hvilket startede et helt nyt kapitel i Europa historien. Den franske konge og dronning blev halshygget, ligeledes blev adelen og kongens undersåtter dræbt. Folket ønskede en borgerlig regering og denne ide medførte uroligheder blandt de europæiske kongehuse. Inden kort tid var Frankrig i krig med alle nabolandene, heriblandt England, som var den største modstander mod den nye regeringsform. ¹

---

¹ <http://www.englandskrigene.dk/kapitel-1.html>

I 1797 dør den danske udenrigsminister A.P. Bernstorff og kronprinsen overtager ledelsen af udenrigspolitikken. Kronprinsen fører en mere offensiv neutralitetspolitik, ved at lade handelsskibende sejle i konvoj. Tanken om at Danmark ville tage Frankrigs side og dermed styrke deres flåde, skræmmer englænderne.²

Ydermere vælger Danmark i 1800, at gå ind i en væbnet neutralitetsforbund med Sverige og Rusland. Dette bliver prikket over i'et og englænderne er nu klar til at angribe Danmark. Der bliver sendt en stor flåde gennem Øresund, med 30.000 soldater, som lægger sig i en ring omkring København og udfører et voldsomt bombardement i byen. Som en naturlig konsekvens, går Danmark ind i krigen som Napoleons allierede imod England, uden at være en del af de store krigshandlinger.³

Efterfølgerne af krigen resulterede i, at Danmark går i økonomisk krise. Finansieringerne af krigsudgifterne forårsager en kraftig inflation. Staten havde trykt for mange pengesedler for at finansiere krigen, da de ikke var i stand til at indløse sedlerne med sølv, tabte de værdien. 5. januar 1813 blev der gennemført en pengereform, kaldt "statsbankerotten". Formålet med reformen var at genoprette tilliden til pengene, ved at erstatte de tidligere udsendte mønter og sedler. Reformen resulterede i, at pengesedlernes værdi i forhold til sølv blev nedskrevet voldsomt.⁴

Som resultat af disse hårde tider, bliver kongen sat i klemme, derfor beslutter han sig for at oprette nogle stænderforsamlinger i Roskilde, Viborg, hertugdømmet Slesvig og for hertugdømmet Holsten i Itzehoe. Her samler kongen grupper af vigtige mænd, som velhavende byboere, godsejere og bønder, og beder om råd og hjælp angående situationen. Stænderforsamlingerne giver en forsmag til befolkningen om at være del af beslutningerne. Dette medfører til kritik og opposition imod det hidtidige system, især fra præster, jurister, universitetsfolk, veluddannede og erhvervsfolk.⁵

---

² Frederiksen, Peter m.fl.: Grundbog til Danmarkshistorie. *Systime* 2016. S. 131

³ Frederiksen, Peter m.fl.: Grundbog til Danmarkshistorie. *Systime* 2016. S. 132

⁴ Busck, Steen "Statsbankerotten 1813", *Danmarkshistorien*, 11. januar 2013

⁵ Frederiksen, Peter m.fl.: Grundbog til Danmarkshistorie. *Systime* 2016 S. 133

Slesvig-krigene:

Den danske konge var enevældig monark for ”kongeriget”, det vil sige Danmark og de tre hertugdømmer; Slesvig, Holsten og Lauenborg. Hertugdømmerne blev styret på tysk af tyske embedsmænd, men fra regeringskontorer i København. Som følge af dette, er det tyske sprog det dominante i overklassen, hvorimod der blev talt dansk hos bybefolkningen og bønderne. I 1830'erne bliver den nationale modsætning mellem dansk og tysk tydeliggjort. Den nationale bevidsthed vokser blandt befolkningen og de liberale har en stærk tanke om ”et land, et sprog”.

I Tyskland er der et ønske om at forene alle tyske fyrstendømmer til en nation, disse tanker når også til Slesvig og Holsten. I anledningen af dette udsender en ung embedsmand, Uwe Jens Lornsen et skrift, hvor han foreslår, at Slesvig og Holsten skal rive sig løs fra Danmark og gøres til en samlet tysk stat. Befolkningen i Holsten var tysk, derfor var det naturligt for dem at rive sig løs fra Danmark, men i Slesvig var der både dansktalende og tysktalende, dette blev et problem. Politisk bevidste bønder og liberale kredser i Danmark reagerer dårligt på denne bevægelse og kommer derfor op med et modsvar, der viser deres interesse til Slesvig.

De nationalliberale har nu et stærkt ønske om at adskille de tre hertugdømmer, hvor Danmark beholder Slesvig, og Holsten og Lauenborg går til Tyskland. Det største dilemma ved dette var, at hertugdømmerne havde en gældende aftale om at forblive samlet, enten tilhørte de Danmark eller Tyskland. Det blev ved november forfatningen besluttet, at kun Slesvig tilhørte Danmark, efter de nationalliberales vedvarende ønske. Hertugdømmerne erklærer dermed krig mod Danmark og Danmark ender med at miste både Slesvig, Holsten og Lauenborg. ⁶

Junigrundloven:

Trods den store indsats fra kongehuset, bliver enevælden endelig afskaffet i marts 1848. Frederik 7. erklærer, at han ikke længere betragter sig selv som enevældig konge og giver Martsministerium ansvaret for regeringsførelsen samt en opgave om, at udskrive et valg til en forsamling, der skulle vedtage Danmarks første grundlov. Der bliver oprettet en rigsforsamling, hvor 158 valgte mænd, diskuterer om det udarbejdede grundlovsudkast af D.G Monrad og Orla Lehmann. Den 5. juni 1849, underskriver Frederik 7. den nye grundlov. Danmark er hermed et konstitutionelt monarki.⁷

---

⁶ Frederiksen, Peter m.fl.: Grundbog til Danmarkshistorie. *Systime* 2016 S. 136

⁷ Engelst Nørsgaard, Anne: ”Junigrundloven 1849 og demokratiet”, *Danmarkshistorien*, 4. juni 2014

Analyse af ”Falstertalen”

For at oplyse kritikken til enevælden og de argumenter der blev fremført på daværende tidspunkt, har jeg valgt at analysere ”Falstertalen”.

”Falstertalen” er skrevet af den danske jurist og politiker Orla Lehmann. Orla Lehmann var en nationalliberal politiker, der stod inde for en fri forfatning, altså afskaffelsen af enevælden. Lehmann har flere gange udtalt sig kritisk om det enevældige monarki og givet udtryk for dette. Ønsket om en fri forfatning var i starten primært båret oppe af købstadsborger, men Lehmann indså at hvis man skulle opnå et resultat, måtte man også engagere bønderne.

Den 30. januar 1841 tager Lehmann til Nykøbing Falster, for at deltage til et møde med en forsamling af bønder. I mødet spørger en af de deltagende bønder Orla Lehmann om, hvorfor bønderne skulle støtte en fri forfatning. Svaret på dette spørgsmål bliver så ”Falstertalen”. Formålet med talen var at overtale bønderne til, at støtte en fri forfatning, ved at vise dem ulemperne ved det enevældige monarki. Lehmann ville gøre bønderne opmærksomme på, at kongen ikke havde frembragt gode vilkår til dem og at det heller ikke var sikkert at han ville gøre det i fremtiden. Derfor mente han at enevælden skulle afskaffes og magten skulle gives til stænderne i stedet.⁸

Talen er en førstehåndskilde, da Orla Lehmann selv har udarbejdet talen. Kilden er en primær kilde, da talen er den første og eneste kilde der omtaler begivenheden.

I talen kommer Orla Lehmann ind på enevældens indførelse i 1660, han siger: *”En saadan Vildfarelse er det, naar der her blev sagt, »at de suveræne Konger have gjort meget for Bønderne og forsvaret dem mod de Mægtige«. Det er en Vildfarelse, som Landets Historie modbeviser. Den lærer os vistnok, at Enevoldsmagten gjorde en Ende paa Adelsvælden. [...] Nok, den sejrede, og derved var Adelens Magt knækket. Ja, knækket ligeoverfor Kongerne; men monstro ogsaa ligeoverfor Bønderne? Spørg Historien, og den vil svare Dem, at over Bønderne beholdt Adelen sin gamle Magt, ja at den fik ligesom til Trøst en hel Del nye Rettigheder, saa at Bønderne vedblev at være Trælle, og at deres Kaar stedse blev værre og værre.”*⁹ Indtil indførelsen af enevælden havde landets styreform været adelsvældet, hvor den øverste magt var delt mellem kongen og adelen.

---

⁸ Lehmann, Orla: Falstertalen, *Danmarkshistorien*, 30 januar 1841

⁹ Lehmann, Orla: Falstertalen – linje 17-24, *Danmarkshistorien*, 30 januar 1841

Adelen havde på det tidspunkt en særlig privilegeret position, de ejede det meste af jorden og godserne, og var skattefrie. Efter flere års krig med ærkefejden Sverige, var riget på daværende tidspunkt i økonomisk krise. Kong Frederik den tredje indkalder til stænderforsamling, for at rådså om rigets fremtid. Stænder mødet resulterer i en ny styreform, nemlig enevælden. Adelen magtposition gennem den regerende rigsråd bliver frataget, kongemagten var nu blevet arvelig og enevældig. Som Orla Lehmann også nævner, resulterede enevælden en slut på adelens magt, men kun overfor kongen. Adelen magt er stadig gældende overfor bønderne og deres vilkår er uændret.¹⁰ Orla Lehmann henviser til historien og bruger dette som bevis for, at bøndernes kår kun er blevet forværret.

Enevældens indførelse har ikke haft en fordelagtig betydning for bøndernes vilkår, da bønderne stadig er den laveste stand med uden social betydning. : *”Den, som tror, at Revolutionen af 1660 har været til Bøndernes Fordel, har taget storligen fejl; thi aldrig har det Tryk, hvorunder de sukkede, været saa haardt og saa almindeligt, som efter den Tid.”*¹¹

Orla Lehmann siger også i sin tale, at bonden bør være taknemmelig overfor Frederik VI og de gerninger han har forårsaget, men hentyder også til at hans efterkommere måske ikke vil tænke som ham og siger: *”Det er derfor misligt at bygge en Sag paa et enkelt Menneskes Personlighed; thi ligesom Frederik VI tænkte og handlede i dette Stykke helt anderledes, end de suveræne Konger før ham, saaledes kan Intet borge imod, at der jo engang kan komme en Konge i Danmark, som tænker og handler helt anderledes end Frederik VI.”*¹² Han nævner, at en efterkommer kunne bruge sin magt og ændre det hidtidige system, og bringe bønderne tilbage under ”de Stores Herredømme”

Orla Lehmann mener at en svag konge kunne nemt manipuleres, men ved at få en fri forfatning ville bønderne sikre sig, at beholde det de har opnået: *”Over en svag Konge kunde det vel tænkes, at disse kunde faa Magt, men ikke over et stærkt, folkekaaret Folkeraad. Ville Bønderne derfor sikre sig baade at beholde hvad de have opnaaet, og at opnaa, hvad de endnu retfærdigen kunde ønske, da maa de sætte deres Haab til en fri Forfatning.”*¹³

¹⁰ Dahl, Camilla Louise: ”Historiekanon 12: statskuppet 1660”, *Faktalink*, oktober 2018

¹¹ Lehmann, Orla: Falstertalen – linje 29-30, *Danmarkshistorien*, 30 januar 1841

¹² Lehmann, Orla: Falstertalen – linje 63-66, *Danmarkshistorien*, 30 januar 1841

¹³ Lehmann, Orla: Falstertalen – linje 69-72, *Danmarkshistorien*, 30 januar 1841

Lehmann kommer derefter ind på deres hidtidige erfaring med stænderforsamlingerne. Han fremstår de sager, som er blevet løst og hvor meget de har udrettet til bondestandens bedste, og hvor mange skridt det har ført fremad, ved hjælp af disse forsamlinger. Han siger da: *”Hvorledes skulde det kunne tænkes, at de af Folket selv valgte Mænd skulde være fjendtlig sindede mod Folkets Interesser?”*¹⁴ Lehmann mener, at de mænd som folket selv vælger iblandt deres egne, ville både have evne og vilje til at værne om deres favør.

Han giver derefter et levende eksempel, ved at nævne de norske bønders velstand efter den frie forfatnings indtræden i 1814: *”Have maaske de norske Bønder havt Skade af den frie Forfatning, hvilken vor nuværende Konge som Prinds har skaffet dem? Have de ikke tvertimod ved Hjælp af denne Forfatning sat deres billige og retfærdige Ønsker igjennem, og bragt det saavidt, at Staten næsten er gjældfri, og de selv befriede for mange af de mest trykkende Skatter?”*¹⁵

En fri forfatning ifølge Orla Lehmann, ville ganske rigtig give større magt til stænderne, men ikke fratage kongens magt. Han ville nemlig forsæt være øverste repræsentant for folket og stå i spidsen for regeringen. Hans magt ville ikke være enevældig, men kun være gavnlig for folket: *”Hvis vi fik en fri Forfatning, saa er det ganske rigtigt, at Stænderne vilde erholde større Magt, og at Kongernes Enevælde vilde ophøre. Men er det det Samme, som at tage Magten fra Kongen? Vilde han ikke ligefuldt vedblive at være Statens ypperste Hoved, ansvarlig ene for Gud og sin Samvittighed? Vilde han ikke herefter, som hidindtil, staa i Spidsen, ikke blot for Regeringen, men for hele Folket, baade i Fred og i Krig, saa at uden hans Villie ingen Krig kunde begyndes, ingen Fred afsluttes, ingen Lov blive til? Det er kun Magten til at skade, men ikke Magten til at gavne, som en fri Forfatning ville berøve ham.”*¹⁶

Orla Lehmann sætter et spekulativt spørgsmål om, hvorvidt kongen er så enevældig, som man tror han er. Lehmann mener nemlig, at det er embedsmændene, der i mange sager handler på vejene af kongen: *”Det er dem, som i Gjerningen udøve en stor Del af den Magt, som efter Ordene tillægges Kongen, men som unddrage sig Ansvaret for deres Handlinger ved at krybe i Skjul bag*

¹⁴ Lehmann, Orla: Falstertalen – linje 81-82, *Danmarkshistorien*, 30 januar 1841

¹⁵ Lehmann, Orla: Falstertalen – linje 89-92, *Danmarkshistorien*, 30 januar 1841

¹⁶ Lehmann, Orla: Falstertalen – linje 101-108, *Danmarkshistorien*, 30 januar 1841

*Kongekaabens Purpur*¹⁷. Lehmann ønsker en udskiftning af de selvudvalgte rådgivere, der står ved kongens side, med de folkeudvalgte. Han tilskynder dermed folk til at støtte kongen og retlede ham i stræben om fædrelandets vel.

Lehmann mener, at ved at give mere frihed og mere ansvar til folket, vil føre til bedre vilkår og styrke landet. Han siger nemlig: *”Den større Magt, Stænderne fik, den vilde komme hele Folket til Gode, og den vilde vise sin gavnlige Virkning i Smaat som i Stort. Giv Folket større Andel i Magten, og Selvbevidsthed og Selvfølelse og frejdig Lyst til at virke for Fædrelandets Vel vil vaagne i hver dansk Mands Bryst.*” Lehmann prøver på den måde, at vinde tilslutning af det enkelte individ og skabe et fællesskab, til at udrede noget bedre.

Lehmann pointerer stærkt, at han ikke har et ønske om at tage kongens magt. Tværtimod mener han, at jo mere magt folket får, desto større magt får kongen, da kongen og folket er ét. Lehmann retter kritik mod den overflødige benyttelse af statskassen, som bliver brugt af kongens omkreds. Han har ingen indvendinger rettet mod kongens livstil og hans høje stand, derimod mener han, at hans omgivelser misbruger kongens godhed, da han har svært ved at sige nej og derfor bør folket påtage sig det ansvar i stedet for ham: *”Hvad han behøver til at leve overensstemmende med sin høje Stand, det kan Landet godt taale at yde, og selvom man syntes der gik vel meget med til Balpareer og Jagtforlystelser, saa er jeg vis paa, at det vilde Enhver nok unde ham. Men ogsaa her er det de Snyltegjæster, der ville leve højt, uden at arbejde, som omgive Kongerne og misbruge deres Godhed eller Svaghed, fra hvem Forargelsen kommer. Det har til alle Tider viist sig, hvor vanskeligt det falder Kongerne at sige Nej; det vilde derfor vist være til deres eget Bedste, dersom Folkets Repræsentanter kunde paatage sig den Ulejlighed.*”¹⁸

Lehmann afslutter sin tale, ved at understrege betydningen af, at folket selv erkender hvor gavnlig en fri forfatning ville være og dermed stærkt overveje sagen. Han priser også tilhørerne for deres livlige opmærksomhed, som har vist, at han ikke talt til døde ører og håber på, at dette vil bærer god frugt og afslutter med: *”De skulle da sande, at Tanken om Frihedens Værdighed og om Fædrelandets Vel har Kraft til at klare Aanden og varme Hjertet.*”¹⁹

¹⁷ Lehmann, Orla: Falstertalen – linje 112-114, *Danmarkshistorien*, 30 januar 1841

¹⁸ Lehmann, Orla: Falstertalen – linje 144-149, *Danmarkshistorien*, 30 januar 1841

¹⁹ Lehmann, Orla: Falstertalen – linje 181-182, *Danmarkshistorien*, 30 januar 1841

Igennem Lehmanns tale er det bemærkelsesværdigt, at han priser kongen og at kritikken ikke er personlig henvendt mod ham, men til systemet. Dette kunne meget vel være taktisk, for at overbevise bønderne om, at en fri forfatning vil være en gevinst for alle, da det er tydeligt at kongehuset har en værdighed for folket.

Analyse af ”Casinomødet” og efterfølgende

Februarrevolutionen i 1848 blev en inspiration til en masse andre revolutioner i Europa. Revolutionerne frembragte en nationalisme i befolkningen og dette gældte også Danmark. I Danmark kom denne nationalisme til udtryk, ved ønsket om en fri forfatning og Slesvigs tilknytning til Danmark. De nationalliberale danskere ville have Slesvig tæt knyttet til Danmark, tilsvarende ville de nationalliberale tyskere have Slesvig tæt knyttet til Tyskland. Rygterne lød på, at et nationalt tysk-sindet oprør i Slesvig-Holsten var på sigte, derfor agerede de nationalliberale hurtigt og holdt et møde d. 20. marts 1848 i teatersalen Casino. Der deltog ca. 2500 mennesker, og juristen og politikeren Orla Lehmann holdt en tale. Formålet med mødet var, at vinde støtte til en skriftlig hændelse til kongen om indsættelse af et ministerium. I mødet blev der vedtaget nogle resolutioner, der sammen med borgerrepræsentations petition til kongen, var med til at sikre martsministeriets dannelse, som senere dannede grundlag for en fri forfatning.²⁰

Analyse af petitionen:

Kilden er en erklæring, som er blevet sendt til den daværende konge, Frederik 7. Der er tale om en levn kilde, da det er en skriftelig erklæring. Kilden er en primær- og førstehåndskilde, da det er den eneste dokumentation fra denne begivenhed og er skrevet af borgerrepræsentationen. Kildens oprindelse stammer fra en historisk tidsskrift i 1868, som er 20 år efter begivenheden. Kildens modtager var den enevældige konge og formålet med den, var at få afskaffet enevælden og danne en fri forfatning.

---

²⁰ Lehmann, Orla: ”Orla Lehmanns tale ved Casino-mødet 20. marts 1848”, *Danmarkshistorien*, 17. december 2012

Petitionen er meget kortfattet og starter ud med: *"Allernaadigste Konge!"*²¹, som lyder lettere ironisk.

Dernæst gives der udtryk for, at folket har mistet tillid til de rådgivere, som kongen benytter sig af. Rådgiverne betegnes som forældede, da der bliver refereret til dem som *"arvet fra Deres Forgjænger"*²². Der bliver gjort udtryk for, at dette regeringssystem har mistet enhver tro på at være gavnlig for landet: *"De Raadgivere, Deres Majestæt har arvet fra Deres Forgjænger, ere ikke i Besiddelse af Folkets Tillid, ligesaa lidt i det egentlige Danmark, som i Slesvig og Holsteen; de daglig mere fremtrædende sørgelige Frugter af deres Regjeringssystem har maattet undergrave enhver Tro paa, at de nu skulde besidde Indsigt og Kraft til at frelse Landet."*²³

Den første trussel bliver nævnt ved: *"Afgjørelsens Time nærmer sig med Kæmpeskridt. Staten vil opløses, dersom Deres Majestæt ikke uopholdeligen omgiver Deres Throne med Mænd, som ere Opgavens Storhed voxne, og som kunne tilføre Regjeringen en energisk Villie og Nationen Bistand – Mænd, der kunne redde Danmarks Ære og grundlægge Landets Frihed."*²⁴ Det er en meget åbenlys erklæring til kongen, at hvis han ikke tager sagen i egen hånd og reagere på dette, vil staten gå i opløsning.

Den anden trussel kommer til sidst, hvor der står: *"Vi anraabe Deres Majestæt om ikke at drive Nationen til Fortvivlelsens Selvhjælp."*²⁵ Landets skæbne er nu i kongens hænder, som kan vælge at omgås mænd *"der kunne redde Danmarks Ære og grundlægge Landets Frihed"*²⁶ og dermed

---

²¹ Borgerrepræsentation, Københavns: "Petition til Frederik 7. fra borgerrepræsentationen 20. marts 1848 – linje 1, *Danmarkshistorien*, 8. august 2012

²² Borgerrepræsentation, Københavns: "Petition til Frederik 7. fra borgerrepræsentationen 20. marts 1848 – linje 2, *Danmarkshistorien*, 8. august 2012

²³ Borgerrepræsentation, Københavns: "Petition til Frederik 7. fra borgerrepræsentationen 20. marts 1848 – linje 2-5, *Danmarkshistorien*, 8. august 2012

²⁴ Borgerrepræsentation, Københavns: "Petition til Frederik 7. fra borgerrepræsentationen 20. marts 1848 – linje 6-9, *Danmarkshistorien*, 8. august 2012

²⁵ Borgerrepræsentation, Københavns: "Petition til Frederik 7. fra borgerrepræsentationen 20. marts 1848 – linje 10, *Danmarkshistorien*, 8. august 2012

²⁶ Borgerrepræsentation, Københavns: "Petition til Frederik 7. fra borgerrepræsentationen 20. marts 1848 – linje 8-9, *Danmarkshistorien*, 8. august 2012

påbegynde et nyt kapitel på fredelig vis. Eller drive nationen til ”*Fortvivlelsens Selvhjælp*”²⁷ og ende måske med en blodig revolution.

Den 21. marts 1848, dagen efter mødet, erklærer kongen Frederik den syvende, enevældens afskaffelse.

Diskussion af junigrundloven, dens begrænsninger og konsekvenser efterfølgende

Danmarks første grundlov, også kendt som juni grundloven, blev vedtaget den 5. juni 1849 af kong Frederik 7. Grundloven var inspireret af andre landes forfatninger, som Belgien og Norge, og var funderet på magtens tredeling i form af den udøvende, lovgivende og dømmende magt. De mest centrale elementer ved dette systemskifte var:

1. Rigsdagen blev delt op i to kamre, landstinget og folketinget.
2. De borgerlige frihedsrettigheder blev slået fast: ytrings-, forenings-, trykke- og forsamlingsfrihed. Ejendomsretten var ukrænkelig.
3. stemmeretten var begrænset af bestemte regler.
4. Den danske folkekirke skulle være evangelisk-luthersk.²⁸

Junigrundloven har været det formelle grundlag for det danske demokrati og dermed givet en del borgerlige frihedsrettigheder. Først og fremmest har den givet det almene borger stemmeret og dermed inddraget borgerne i at være del af beslutningerne, fortaget af rigsdalen. Dette er et stort skridt for den almene borger, der indtil da kun kendte til enevældens regeringssystem.

Menneskelige frihedsrettigheder blev fastsat med love og retten til at ytre sig frit og sige sin mening, blev en mulighed. Disse positive fremskridt, har desværre kun været mulige i begrænset omfang. Den måde junigrundloven var udformet, gav kun demokrati til få udvalgte og var ikke gældende for alle og enhver. Tager vi hånd om stemmeretten for eksempel, var det kun ustraffede

---

²⁷ Borgerrepræsentation, Københavns: ”Petition til Frederik 7. fra borgerrepræsentationen 20. marts 1848 – linje 10, *Danmarkshistorien*, 8. august 2012

²⁸ Bejder, Peter m.fl.: ”Det danske demokrati, efter 1849”, *Danmarkshistorie*, 15. september 2014

og selvforsørgende mænd over 30 år, der havde stemmeret til folketinget. Som det også var populært sagt i folkemunde på daværende tidspunkt, så var de syv f're: fruentimmere, forbrydere, fjolser, fattige, folkehold, fallenter og fremmede, ikke en del af dette privilegium. Husbonden repræsenteret hele sin husstand, deriblandt kvinder og tjenestefolk, så vælgeren måtte derfor ikke stå i privat tjenesteforhold, uden at have egen husstand. Han skulle samtidig have fast bopæl i valgkredsen et år før valget, dette sikrede at vælgeren havde tilhørsforhold til valgkredsen. Allersidst måtte vælgeren ikke have haft modtaget fattighjælp eller stået til gæld.²⁹

Alle disse krav forårsagede, at en meget lille del af befolkningsmænd fik valgret. Dette blev måske i daværende tidspunkt betragtet som demokrati, men ser vi det på dagens lys, har systemet kun givet lov til, at mænd med visse kvalifikationer kunne deltage i valget eller blive valgt i folketinget.

Indførelsen af junigrundloven ændrede ikke vilkårene for kvinderne og tjenestefolkene, for demokratiet kræver at rettigheder og politisk medborgerskab inkluderer alle, og ikke afhænger af status og køn. Forslaget til, at give kvinderne stemmeret, blev vedtaget af folketinget flere gange i slutning af 1800-tallet, men forslaget blev flere gange forkastet fra landstingets side. Først i 1908, fik kvinderne stemmeret og blev valgbar til det kommunale råd. Men der skulle yderligere en ændring i grundloven til i 1915 for, at kvinder kunne opstille og stemme til valg til rigsdalen. Hele 66 år efter junigrundloven, får kvinden rettigheden til at stemme. Samme gælder for tjenestefolkene, der også først i forbindelse med grundloven i 1915 fik ret til at stemme.³⁰

Sammenlignet med andre europæiske lande er Danmark en del fremme og er i takt med de nordiske lande, hvad angår den kvindelige stemmeret.³¹

Rigsdagen var som sagt inddelt i to kamre, hvor den såkaldte første kammer var landstinget. Ideen for oprettelsen af dette kammer, var at samle de selvstændige og mere konservative kræfter, der kunne fungere som en nødbremse for folketingets reformer. For at være valgbar til landstinget, var kravene endnu mere begrænset end folketinget. Landstingsmedlemmerne blev i modsætning til folketingsmedlemmerne valgt indirekte, det vil sige, ved valg af valgmænd der efterfølgende valgte

---

²⁹ Bejder, Peter m.fl.: "Det danske demokrati, efter 1849", *Danmarkshistorie*, 15. september 2014

³⁰ Bejder, Peter m.fl.: "Det danske demokrati, efter 1849", *Danmarkshistorie*, 15. september 2014

³¹ Fiig, Christina: "Kvindelige valgret: den internationale inspiration, 1882-1915, *Danmarkshistorien*, 27. marts 2015

landstingsmedlemmerne. Kravene var at være fyldt 40 år og have en indtægt på mindst 1.200 rigsdalere årligt, eller betale minimum 200 rigsdaler i skat.³²

Diversiteten af den valgbare del af befolkningen til landstinget, var på baggrund af disse krav, indskrænkede til kun overklassen og godsejerne. Dette kunne også være en indikation til det faktum, at landstinget består af eliten og dermed er kongen nær, hvilket styrker kongens magt yderligere. Med grundloven blev Danmark et konstitutionelt styre, hvor den udøvende magt lå hos kongen, sammen med de ansvarlige ministre, der også udnævnes af kongens selv. Kongen har derover den lovgivende magt, sammen med den folkevalgte rigsdag, hvor det endegyldige ultimatum igen ligger hos kongen. Til sidst er det den dømmende kraft, som ligger hos domstolene, med dommer der er uafsættelige.³³

Grundloven forsikrer kongens urørlighed, ved at tildele ham magt uden ansvar:

Grundloven paragraf 18: *"Kongen er ansvarsfri; hans Person er hellig og ukrænkelig. Ministrene ere ansvarlige for Regjeringens Førelse."*³⁴

Grundloven paragraf 19: *"Kongen udnævner og afskediger sine Ministre. Kongens Underskrift under de Lovgivningen og Regjeringen vedkommende Beslutninger giver disse Gyldighed, naar den er ledsaget af en Ministers Underskrift. Den Minister, som har underskrevet, er ansvarlig for Beslutningen."*³⁵

Selvom enevælden er afskaffet, har kongen stadig en dominerende magt i regeringssystemet. Denne magt udvides yderligere, da en nyere konservativ grundlov, kaldet "den gennemsete grundlov" bliver vedtaget i 1866. Denne grundlov ændrede landstingets sammensætning, så kongen udpegede 12 medlemmer ud af de 66 på livstid. De resterende 54 blev delt op, så halvdelen blev valgt med valgret og resten af de rigeste borgere. Kongen havde fortsat retten til at udpege regeringen, som han valgte fra Højre. Dermed fik de rige mere indflydelse i landstinget, kongen mere magt og dermed større påvirkning på vedtagelsen af lovene. Landstinget der var sammensat ved privilegeret

³² Wendel-Hansen, Jens: "Landstinget i den danske Rigsdag 1849-1953, *Danmarkshistorien*, 11. januar 2016

³³ Petersen, Erik Strange: "Grundloven 1849", *Danmarkshistorien*, 2009

³⁴ Den grundlovgivende rigsforsamling: "grundloven 1849" – paragraf 18, *Danmarkshistorien*, 8. august 2012

³⁵ Den grundlovgivende rigsforsamling: "grundloven 1849" – paragraf 19, *Danmarkshistorien*, 8. august 2012

valgret, domineres af Højre, mens folketinget, der var sammensat ved almindelig valgret, domineres af Venstre. Perioden efter vedtagelsen af den nye grundlov, udviklede sig til en politisk kamp mellem Højre og Venstre, kaldet ”forfatningskampen”, der omhandlede om tolkningen af forfatningen. Efter valget 1872 fik Venstre flertallet i valget, hvor højre fortsat havde flertallet i landstinget. Venstre krævede regeringsmagten på baggrund af flertallet i folketinget, hvorimod Højre fastholdt, at kongen på baggrund af grundloven selv kunne vælge sine ministre og udpege regeringen. Denne stridighed blev fundamentet for en langvarig kamp. Kongens magt kommer til udtryk igen i denne sag, for i stedet for retmæssigt at give flertallet regeringen, vælger han at give Højre magten. Forfatningskampen kulminerer slutningen af 1800-tallet, hvor midlertidige (provisoriske) finanslove bliver vedtaget, selvom venstre og dermed folketinget var imod. Dette var kun muligt, på grund af loven om, at kongen kan vedtage love, når rigsdagen ikke er samlet. Forfatningskampen afsluttes i 1901, hvor et systemskifte træder i kraft. Systemskiftet medfører negativ parlamentarisme, som betyder at, en regering ikke kan blive siddende, hvis den har flertallet imod sig. Dermed flyttes magten fra landstinget til folketinget, og kongen ender i realiteten med at miste sin ret til, at vælge ministre.³⁶

Junigrundloven var det første skridt mod demokratiet. Den almene borger bliver tildelt basale menneskelige rettigheder, som ytrings- og religionsfrihed, og stemmeret. Den sidstnævnte bliver dog i så begrænset omfang, at en meget lille udpluk af befolkningen kan stemme og blive valgt til folketinget. Grundloven sikrer også kongen indtil slutningen af 1800-tallet at indgå i regeringssystemet og bruge sin magt i sin egen favør. Dette bliver dog afviklet med det parlamentariske system i 1901 og demokratiet træder i kraft for alvor.

Konklusion:

Siden den franske revolution havde Europa været præget af demokratiske og nationalpolitiske strømninger, og Danmark var ingen undtagelse. Efterkrigstiderne og den økonomiske krise, styrkede søgen på en nyere styringsform. Tanken om en fri forfatning og en borgerlig regering blomstrede. Forkæmperne for dette, var blandt andet Orla Lehmann, der efter sin berømte ”falstertale” opildnede befolkningen til en fri forfatning. Det berømte Casinomødet resulterer i en skriftlig

---

³⁶ Bejder, Peter m.fl.: ”Det danske demokrati, efter 1849”, *Danmarkshistorie*, 15. september 2014

petition til kong Frederik 7., med en trussel om, at han bør gøre det nødvendige for ikke at drive nationen til fortvivlelsens selvhjælp. Kongen vælger derfor at trække sig og dermed bliver enevælden afviklet. Danmarks første grundlov bliver vedtaget 5. juni 1849 og bliver kendt som junigrundloven. Denne grundlov bliver starten på det parlamentariske system i Danmark og en forsmag på demokrati. Denne nye regeringsform behøver da udvikling, da de rettigheder og friheder der blev tildelt, er meget begrænset i forhold til menneskets status og køn. Det nye system bliver mere demokratisk i starten af 1900-tallet, hvor kongen i realiteten afgiver sin magt og det parlamentariske system bliver udøvet mere retfærdigt.

Litteraturliste:

1. Bejder, Peter m.fl.: "Det danske demokrati, efter 1849", *Danmarkshistorie*, 15. september 2014 – anvendt til diskussion (besøgt d. 25. marts 2021)
2. Borgerrepræsentation, Københavns: "Petition til Frederik 7. fra borgerrepræsentationen 20. marts 1848, *Danmarkshistorien*, 8. august 2012 – anvendt til analyse (besøgt d. 24. marts 2021)
3. Busck, Steen "Statsbankerotten 1813", *Danmarkshistorien*, 11. januar 2013 – anvendt til redegørelse (besøgt d. 22. marts 2021)
4. Dahl, Camilla Louise: "Historiekanon 12: statskuppet 1660", *Faktalink*, oktober 2018 – anvendt til analyse (besøgt d. 23. marts 2021)
5. Den grundlovgivende rigsforsamling: "grundloven 1849" – paragraf 18-19, *Danmarkshistorien*, 8. august 2012 – anvendt til diskussion (besøgt d. 25. marts 2021)
6. Maleri af Hansen, Constantin: "Constantin Hansen: den grundlovgivende rigsforsamling" *Fra Danmarkshistorien*, 18. september 2019 – anvendt til forside (besøgt d. 25. marts 2021)
7. Engelst Nørgaard, Anne: "Junigrundloven 1849 og demokratiet", *Danmarkshistorien*, 4. juni 2014 – anvendt til redegørelse (besøgt d. 22. marts 2021)
8. <http://www.englandskrigene.dk/kapitel-1.html> - anvendt til redegørelse (besøgt d. 22. marts 2021)
9. Fiig, Christina: "Kvindelige valgret: den internationale inspiration, 1882-1915, *Danmarkshistorien*, 27. marts 2015 – anvendt til information (besøgt d. 25. marts 2021)
10. Frederiksen, Peter m.fl.: "Grundbog til Danmarkshistorie", *Systime* 2016. S. 131-136 (anvendt til redegørelse) – besøgt d. 22. marts 2021
11. <https://historiskmetode.weebly.com/kildens-ophavssituation.html> - anvendt til analysen (besøgt d. 23. marts 2021)
12. Krogsgaard, Ole: "Orla Lehmann, 1810-1870", *Danmarkshistorien*, 14. december 2012 – anvendt til analysen (besøgt d. 23. marts)
13. Lehmann, Orla: Falstertalen, *Danmarkshistorien*, 30 januar 1841 – anvendt til analyse (besøgt d. 23. marts 2021)
14. Lehmann, Orla: "Orla Lehmanns tale ved Casino-mødet 20. marts 1848", *Danmarkshistorien*, 17. december 2012 – anvendt til analysen (besøgt d. 24. marts 2021)

15. Lehmann, Orla: ”resolutionerne vedtaget på casinomødet 20. marts 1848”, *Danmarkshistorien*, 8. august 2012 – anvendt til analyse (besøgt d. 24. marts 2021)
16. <https://mfs.dk/wp-content/uploads/2017/06/denkildekritiskeværktøjskasse-1.pdf> - anvendt til analysen (besøgt d. 23. marts 2021)
17. Petersen, Erik Strange: ” Grundloven 1849”, *Danmarkshistorien*, 2009
18. <https://sites.google.com/a/aurehoej-gym.dk/historie/metode/kildeanalyse> - anvendt til analysen (besøgt d. 24. marts 2021)
19. <https://mfs.dk/wp-content/uploads/2017/06/denkildekritiskeværktøjskasse-1.pdf> - anvendt til analysen (besøgt d. 23. marts 2021)
20. Wendel-Hansen, Jens: ”Den gennemsete Grundlov af 28. juli 1866”, *Danmarkshistorien*, 17. august 2011 – anvendt til diskussion (besøgt d. 25. marts 2021)
21. Wendel-Hansen, Jens: ”Forfatningskampen 1866-1901”, *Danmarkshistorien*, 25. august 2011 – anvendt til diskussion (besøgt d. 25. marts 2021)
22. Wendel-Hansen, Jens: ”Landstinget i den danske Rigsdag 1849-1953, *Danmarkshistorien*, 11. januar 2016 – anvendt til diskussionen (besøgt d. 25. marts 2021)

Bilag 1: Borgerrepræsentation, Københavns: ”Petition til Frederik 7. fra borgerrepræsentationen 20. marts 1848

Allernaadigste Konge!

De Raadgivere, Deres Majestæt har arvet fra Deres Forgjænger, ere ikke i Besiddelse af Folkets Tillid, ligesaa lidt i det egentlige Danmark, som i Slesvig og Holsteen; de daglig mere fremtrædende sørgelige Frugter af deres Regjeringssystem har maattet undergrave enhver Tro paa, at de nu skulde besidde Indsigt og Kraft til at frelse Landet.

Afgjørelsens Time nærmer sig med Kæmpeskridt. Staten vil opløses, dersom Deres Majestæt ikke uopholdeligen omgiver Deres Throne med Mænd, som ere Opgavens Storhed voxne, og som kunne tilføre Regjeringen en energisk Villie og Nationen Bistand – Mænd, der kunne redde Danmarks Ære og grundlægge Landets Frihed.

Vi anraabe Deres Majestæt om ikke at drive Nationen til Fortvivlelsens Selvhjælp.

Bilag 2: Orla Lehmann - Falstertalen 30. januar 1841

Mine Herrer!

Den Opfordring, Christoffer Rasmussen har fremsat, skal jeg med Fornøjelse efterkomme. Jeg finder det nemlig meget prisværdigt, at han som en tænksom og redelig Mand i en saa vigtig Sag ikke vil slutte sig til en vis Mening, forinden han derom har vundet en selvstændig, paa Grunde bygget Overbevisning. Jeg vilde ønske, at Alle ville gjøre ligesaa; thi den, der er for hurtig til at sige Ja, han vil rimeligvis være lige saa let til at falde fra, naar han møder Modsigelse og Modstand. Han vil jo aabenbart være værgeløs, naar han møder en af de Løgneprofeter, som snige sig om paa Landet og bilde Bønderne ind, at Kongen har udsendt dem for at klage over, at Stænderne ville afsætte ham, eller som fortælle, at Professor Clausen er en Meneder, der er kjøbt af Herremændene for at arbejde mod Bønderne. Saadan skammelig Tale vilde Ingen vove at komme med, naar han ikke gjorde Regning paa, at Bønderne ikke vidste Besked; men den, som har skaffet sig Oplysning, han vil væreaarvaagen, naar Fristeren kommer listende, som vil besnære og beskæmme ham, og han vil ikke blot kunne forsvare sin Tro, som hviler paa egen Erkjendelse, men han vil ogsaa være rede til paa enhver lovlige og sømmelige Maade at arbejde for dens Fremgang og Sejr. Derfor glæder jeg mig over, at her er givet mig Lejlighed til offentlig og aabenlyst at imødegaa Vildfarelser, som jeg meget godt veed at man søger at udbrede mellem Bønderne, men som ville forsvinde, saasnart Sandheden kan faa sin Ret.

En saadan Vildfarelse er det, naar der her blev sagt, »at de suveræne Konger have gjort meget for Bønderne og forsvaret dem mod de Mægtige«. Det er en Vildfarelse, som Landets Historie modbeviser. Den lærer os vistnok, at Enevoldsmagten gjorde en Ende paa Adelsvælden. Hvorledes det gik til med Enevoldsmagtens Indførelse, derom kunde der siges Meget; men det vedkommer os ikke her. Nok, den sejrede, og derved var Adelsmagt knækket. Ja, knækket ligeoverfor Kongerne; men monstro ogsaa ligeoverfor Bønderne? Spørg Historien, og den vil svare Dem, at over Bønderne beholdt Adelen sin gamle Magt, ja at den fik ligesom til Trøst en hel Del nye Rettigheder, saa at Bønderne vedblev at være Trælle, og at deres Kaar stedse blev værre og værre. Og foruden vor egen Adel kom der hele Hærskarer af tydske Baroner og Landstrygere ind i Landet, som bleve mægtige Herrer - baade Ministre og Amtmænd og Herremænd - som handlede helt ilde med Bonden. Endelig lærer Historien, at det Trældomsaa, som hidtil kun havde hvilet paa Øerne, ved Stavnsbaandets Indførelse nu ogsaa blev lagt paa de hidtil frie jyske Bønder. Alt dette gjorde

de suveræne Konger. Den, som tror, at Revolutionen af 1660 har været til Bøndernes Fordel, har taget storligen fejl; thi aldrig har det Tryk, hvorunder de sukkede, været saa haardt og saa almindeligt, som efter den Tid. En ussel og forkuet Slægt, opvoxet i Urenlighed og Vankundighed i elendige Jordhytter, arbejdende under Ridefogdens Pidsk for strænge, ofte fremmede Herrer, som fraadsede i Hovmod og Overdaadighed - det er det sørgelige Billede, Historien giver af den danske Bondestand under Enevoldskongerne, lige fra Suverænitetets Indførelse og indtil Slutningen af det forrige Aarhundrede.

Dengang blev der gjort Meget for Bonden - det er sandt, og det skulle De bevare i taknemmelig Erindring, og De skulle ihukomme, hvor stor og hæderlig en Del Kong Frederik VI havde deri. Det er i Sandhed ingen ringe Ros, at han alt i sin unge Alder med Begejstring opfattede denne Sag, og at han lige indtil sin Død usvækket bevarede sin Kjærlighed for Bonden. Men hvis De tro, at han personligen udrettede Alt, hvad der da skete, saa glemme De, at han, da de første afgjørende Skridt skete, netop var kommen ud af Drengalderen, og at der indtraadte en Standsning, tildels endog en Tilbagegang, da de Mænd døde eller traadte tilbage, som havde baade foreslaet og udført det. Frederik VI støttede dem med et oprigtigt Sind; men det var modne, prøvede Mænd, som Bernstorff, Reventlow, Colbjørnsen og mange Andre, som førte Sagen frem - ja den egentlige Opfinder og Forfremmer, det var Tidsaanden, den ved ædle og kloge Mænds Tænkning og Tale forberedte, ved Pressen udbredte, ved Begivenhederne styrkede offentlige Mening. Derfor se vi ogsaa, at i Lande, som ikke stod under de danske Kongers Myndighed, omtrent de samme Fremskridt gjordes, som hos os, og de vilde ogsaa hos os være skete, hvad enten Kongen havde havt Enevoldsmagten eller ikke; thi det er umuligt, at, om vi dengang havde havt lovgivende Stænder, nogle Herremænd kunde have modstaaet Kongen, Regeringen, Pressen, den store oplyste og frisindede Del af Nationen. Kongen vilde i Stænderne ikke have fundet en Hindring, men en Støtte for hvad han vilde udføre til Frihedens, Fædrelandets, Bondestandens Bedste, og hvis derunder Bønderne vare ledte frem til selv at være med, saa vilde det ikke blot have været til Ære for dem, men ogsaa til Fordel; thi var det gaaet lidt langsommere med Afgjørelsen, saa vilde det være gaaet raskere med Tilegnelsen, og navnlig vilde den hele Udvikling være bleven stadigere fortsat.

Hvad jeg her har sagt, og hvad Enhver, der kjender til Danmarks Historie, vil bekræfte, det vil vise Dem, at det er en stor Vildfarelse, at de suveræne Konger have været Almuens Venner og Beskyttere. Dette gjælder kun om een af dem, nemlig Frederik VI, og det er saaledes ikke Ene-

vælden, men en af Tidsaanden greben og af den oplyste Del af Folket støttet Konge, som Bonden skylder Taknemmelighed. Men lad os nu endog sætte, at Alt, hvad der er gjort for Bondestanden, ene skyldtes Frederik VI, saa er han nu ialtfald død. Men veed De da, om Christian VIII i det Stykke tænker ganske som han? Og selvom De vidste det baade om ham og om hans Søn, saa kan De i alt Fald ikke vide det om deres endnu ufødte Efterkommere. Det er derfor misligt at bygge en Sag paa et enkelt Menneskes Personlighed; thi ligesom Frederik VI tænkte og handlede i dette Stykke helt anderledes, end de suveræne Konger før ham, saaledes kan Intet borge imod, at der jo engang kan komme en Konge i Danmark, som tænker og handler helt anderledes end Frederik VI. En saadan Konge kunde da i Kraft af sin Enevælde kulkaste, hvad der var gjort; han kunde - til »Ejendomsrettens Beskyttelse« eller til Ære for »en friere Benyttelse af Landbrugene« eller deslige bringe Bønderne tilbage under de Stores Herredømme, til hvilke Regenternes Omgivelser i Reglen ville høre. Over en svag Konge kunde det vel tænkes, at disse kunde faa Magt, men ikke over et stærkt, folkekaaret Folkeraad. Ville Bønderne derfor sikkre sig baade at beholde hvad de have opnaaet, og at opnaa, hvad de endnu retfærdigen kunde ønske, da maa de sætte deres Haab til en fri Forfatning.

Lad os raadsørge vor egen Erfaring! Have maaske vore nuværende Stænder viist sig fjendtlige mod Bondesagen? Er det ikke netop dem, som efter en lang Stilstand atter have bragt den et godt Skridt fremad? Er det ikke dem, som have drevet Vejsagen, Jagtsagen og Landkommunesagen igjennem, bragt nyt Liv i Hoveri-Afløsningen, gjort en Begyndelse til Naturalydelsernes, navnlig Frikjørslernes, Afløsning, m. m.m. Ganske vist har der været Modstand og Kamp - det ligger i Frihedens Væsen - men Sejren var paa vor Side. Alt det have Stænderne udrettet til Bondestandens Bedste, uagtet de kun have bestaaet i faa Aar, og uagtet Godsejerne i dem have et saa stort Antal Stemmer. Og naar Stænderne ikke have udrettet Mere, saa er det ikke, fordi de have for megen, men fordi de have for liden Magt. Og hvorledes skulde det kunne være anderledes? Hvorledes skulde det kunne tænkes, at de af Folket selv valgte Mænd skulde være fjendtlig sindede mod Folkets Interesser? Hvorledes en tilkommende Enevoldskonge vil tænke, og hvilke Raad han vil følge - det vide De ikke, og derpaa kunne De ikke have nogen Indflydelse. Derimod staar det til enhver Tid i Bøndernes Magt at vælge Mænd til Stænderforsamlingen, som have baade Evne og Villie til at værne om deres Ret og til at virke for deres Bedste. Og disse ville ikke komme til at staa ene. Se Dem dog om! Er det blandt Vennerne af Enevælden eller blandt Vennerne af en fri Forfatning, - - er det f. Ex. blandt de høje Herrer ved Hoffet eller blandt de saa ilde ansete Bladskrivere, at Bondens Vel finder sine varmeste Talsmænd? Og se Dem om i en videre Kreds! Have maaske de norske

Bønder havt Skade af den frie Forfatning, hvilken vor nuværende Konge som Prinds har skaffet dem? Have de ikke tvertimod ved Hjælp af denne Forfatning sat deres billige og retfærdige Ønsker igjennem, og bragt det saavidt, at Staten næsten er gjældfri, og de selv befriede for mange af de mest trykkende Skatter? Naar Bønderne kun faa Sandheden at vide saa ville de lære, at saa lidt de have nogen særlig Grund til at elske Enevælden, saa lidt bør de laane Øre til dem, som ville ophidse dem mod Stænderne og Friheden, - saa ville de lære, at Fremskridtene, langtfra hos Stænderne at møde nogen farlig Modstand, tvertimod hos dem have fundet, og alt som de vinde i Magt, stedse kraftigere ville finde en redelig, folkelig og virksom Understøttelse.

Der er i hvad Christoffer Rasmussen nys har anført et andet Punkt, som trænger til nærmere Forklaring. Han mente nemlig, at, siden de suveræne Konger havde gjort saa meget for Bønderne, saa skulde disse vel betænke sig, inden de rakte Haanden til »at tage Magten fra Kongerne og give den til Stænderne«. Det er herom, jeg skal tillade mig endnu at sige et Par Ord. Hvis vi fik en fri Forfatning, saa er det ganske rigtigt, at Stænderne vilde erholde større Magt, og at Kongernes Enevælde vilde ophøre. Men er det det Samme, som at tage Magten fra Kongen? Vilde han ikke ligefuldt vedblive at være Statens ypperste Hoved, ansvarlig ene for Gud og sin Samvittighed? Vilde han ikke herefter, som hidindtil, staa i Spidsen, ikke blot for Regeringen, men for hele Folket, baade i Fred og i Krig, saa at uden hans Villie ingen Krig kunde begyndes, ingen Fred afsluttes, ingen Lov blive til? Det er kun Magten til at skade, men ikke Magten til at gavne, som en fri Forfatning ville berøve ham. Desuden maa De ikke tro, at Kongen i Virkeligheden er saa enevældig, som man efter Ordene skulde tro. Saa lidt som Kongen selv gaar omkring og kaster Sneen paa Vejene eller fanger Tyve, saa lidt kan han selv i vigtige Sager se Alt med egne øjne, kjende Alt, udrette Alt; det er Embedsmændene, efter hvis Forestillinger de fleste Sager afgjøres, dem, som bringe til Udførelse, hvad der er besluttet. Det er dem, som i Gjærningen udøve en stor Del af den Magt, som efter Ordene tillægges Kongen, men som unddrage sig Ansvar for deres Handlinger ved at krybe i Skjul bag Kongekaabens Purpur, og saaledes at stille deres Herre blot for Meget, hvortil han i Grunden kun laaner Navnet. I Virkeligheden er det derfor snarere Kollegiernes, end Kongens Magt, man ønsker flyttet over til Stænderne; det er folkekaarne Raadgivere, man vil stille ved Tronens Side, istedetfor de selvkaarne.

Stænder ville Alle have. Saavidt er det da Gudskelov kommet i Danmark, at Ingen længer ønsker den forrige Tilstand tilbage, da Folket ikke engang turde snakke med om sine egne Anliggenders Ordning. Men hvad kan det nytte, at Vælgerne samvittighedsfuldt udsøge de bedste Mænd af deres

Midte, og at disse komme sammen og drøfte og arbejde og stræbe for Folkets Bedste - hvad kan alt Det nytte, naar et Par Etatsraader, som ikke ere en Smule klogere, end de bedste Mænd i Stænderne, men som kjende langt mindre til Folkets Anskuelse og Fornødenheder, kunne sidde ved deres grønne Bord inde i Kjøbenhavn og lave det saaledes, at det Ene efter det Andet bliver forkastet, eller udsat eller forkvaklet. Man skulde virkelig tro, at de gode Herrer mene, det gaar med Love, som med Vin, at de blive bedre, jo længer de henligge. Det er dette, man ønsker herefter at forebygge. Men en folkeligere Aand og kraftigere Forvaltning ville vi kun kunne faa, naar Folkets Udkaarede erholde større Indflydelse. Den større Magt, Stænderne fik, den vilde komme hele Folket til Gode, og den vilde vise sin gavnlige Virkning i Smaat som i Stort. Giv Folket større Andel i Magten, og Selvbevidsthed og Selvfølelse og frejdig Lyst til at virke for Fædrelandets Vel vil vaagne i hver dansk Mands Bryst. Regeringen vil blive dygtigere og stærkere; Skatterne ville blive mindre eller i alt Fald anvendes paa en nyttigere Maade; i Kommunerne - i Amterne, Kjøbstæderne og Sognene - ville mange brave Mænd, hvis Kræfter nu ligge ubenyttede, faa Lyst og Lejlighed til at virke for deres Medborgeres Vel. Ja selv de rent private Foretagender ville trives bedre, naar der er Mere tilladt og Mindre forbudt, og naar Friheden sikkrer Retten, styrker Modet, letter Bevægelsen. Det var jo vel en Prøve værd. Jeg tror, at det vil vise sig hos os, hvad der har viist sig paa andre Steder, at en fri Forfatning vil gjøre det lettere for Regeringen at udrette noget Godt, vanskeligere at gjøre noget Slet, men umuligt at gjøre - slet Ingenting.

Alt, hvad jeg har sagt, gaar ud paa at vise, at det aldeles ikke er Meningen, at tage nogen god og ønskelig Magt fra Kongen. Tvertimod - jo større Magt Folket faar, desto større Magt faar ogsaa Kongen; thi Kongen og Folket ere Eet, og kun den Konge, som har et stærkt Folk, kan selv være stærk. De maa nemlig ikke tro, at det gaar med Kraften, som med en Sum Penge, at hvad man giver den Ene, det tager man fra den Anden, og deler man det, saa faar Hver kun det Halve. Nej, jo større Kraft Folket faar, desto større bliver ogsaa Kongens sande Magt - Magten til at modstaa fremmed Anmasselse og til at forsvare Rigets Uafhængighed - Magten til i det Indre at fremme Landets Udvikling og Folkets Vel. Kun om een Ting gjælder det, at hvad man giver til den Ene, det tager man fra den Anden, og denne ene Ting er netop - Penge. Men om det nu virkelig blev saa, at Regeringen fik lidt Mindre, og at Skatteyderne beholdt lidt Mere - var Ulykken da saa stor? Er det saa ubilligt, at Hvermand saavidt muligt selv nyder Frugterne af sit Arbejde? Eller er det saa urimeligt, naar man mener, at Enhver veed bedst at anvende, hvad han selv har erhvervet? Den rette Statskasse, det er Hvermands Lomme. Den bør staa aaben, saasnart det gjælder Nationens Ære og Frihed eller noget i Sandhed nyttigt eller ædelt Formaal; men den skal være lukket, naar der kun er

Tale om forfængelig Tant eller gale Projekter. Den Haand, som aabner og lukker for Folkets Lomme, det er Folkets udkaarne Mænd - de ere de bedste Skatmestere. Derfor er Skattebevillingsretten Hjørnestenen i enhver fri Forfatning; thi det kan ikke nægtes, at Pengevæsnet altid har været Enevældens svageste Side. Eller tror man, at, hvis Folket i sin Tid havde haft Skattebevillingsret, det da vilde have været muligt at bortkaste mange Millioner paa at bygge pragtfulde og overflødige Slotte, hvormed Nordsjælland var som oversaaet, saa at man kunde staa og spille Fjerboldt fra det ene til det andet? Eller tror man, at Folkets Udvalgte vilde have samtykket i at mæske alle de tydske Smaaprindser, Projektmagere og Vagabonder, der som graadige Ravne kastede sig over det stakkels Land, og skummede Fløden af Folkets Arbejde, medens de bandt Munden paa den Oxe, der tærsker? Vilde det ikke have været langt bedre at lade Folk beholde, hvad de behøvede til at forbedre deres Bedrift og til at nyde Lidt af Livets Glæde, eller i alt Fald at anvende Skatterne til nyttige Foretagender, som kunde have fremmet Landets Opkomst? Men selv i denne Sag er det ikke Kongen, man vil afknappe Noget. Hvad han behøver til at leve overensstemmende med sin høje Stand, det kan Landet godt taale at yde, og selvom man syntes der gik vel meget med til Balpareer og Jagtforlystelser, saa er jeg vis paa, at det vilde Enhver nok unde ham. Men ogsaa her er det de Snyltegjæster, der ville leve højt, uden at arbejde, som omgive Kongerne og misbruge deres Godhed eller Svaghed, fra hvem Forargelsen kommer. Det har til alle Tider viist sig, hvor vanskeligt det falder Kongerne at sige Nej; det vilde derfor vist være til deres eget Bedste, dersom Folkets Repræsentanter kunde paatage sig den Ulejlighed.

Det er paa Tide, at jeg slutter. Jeg vil derfor kun endnu udtale den Overbevisning, at Spørgsmaalet ikke er, om Danmark skal have en fri Forfatning med Skattebevillingsret, som de fleste oplyste Nationer allerede have, som ingen, der har opnaaet den, for nogen Pris vil opgive, som de, der ikke have den, stræbe efter. Nej, Spørgsmaalet er kun, naar det vil ske, og dette vil væsentligen bero paa, hvor klart Folket selv erkjender dens Gavnlighed, og hvor inderligt det længes efter at blive delagtigt i dette Gode. Derfor er det godt, at Folket begynder alvorligere at overveje denne Sag; derfor er det Pligt for Enhver, som kan det, at oplyse de Ukyndige, at berolige de Ængstelige, og styrke de Tvivlraadige. Det har jeg stræbt at gjøre efter den dertil mig givne Anledning. Deres velvillige og livlige Opmærksomhed har viist mig, at jeg ikke har talt til døve Øren eller forhærdede Hjerter, og derfor tør jeg haabe, at ogsaa denne Stund vil bære god Frugt, naar De nu i Stilhed ville overveje og i Forening ville drøfte, hvad her er sagt. De skulle da sande, at Tanken om Frihedens Værdighed og om Fædrelandets Vel har Kraft til at klare Aanden og varme Hjertet. Med dette Ønske vil jeg nu byde Dem Farvel.